

Projekt riadenia a rozvoja Literárneho informačného centra

Literárne centrum slúži slovenskej literatúre, zviditeľňuje, propaguje a sleduje literárne dianie – na Slovensku a v zahraničí. Jedným z mojich zámerov by v tejto súvislosti bola snaha obnoviť klasickú formu autorských čítaní ako prezentácií umeleckého diela.

V poslednom období sa literárne čítania stali súčasťou iných podujatí, najmä väčších hudobných festivalov. Na jednej strane chápem snahu organizátorov využiť potenciál širokého a v prvom rade mladého publika, negatívom však je, že literatúra tu má len „spestrovať hlavný program“ a samotné čítania sa zmenili skôr na akési *talk show*.

Chcela by som nájsť v Bratislave vhodný priestor, kde by sme sa snažili navyknuť publikum na pôvodnú formu autorského čítania. (Aby sme zvýraznili značku LIC, podujatia by mali hlavičku Rub a LÍC slovenskej literatúry.) Vychádzam pritom z predpokladu, že je tu stále potenciál divákov/poslucháčov, ktorých zaujíma špecifická a originálna prezentácia samotného umeleckého diela autorom viac ako rozprávanie o okolnostiach jeho vzniku či „veselých historiek“ zo života autora, do čoho čoraz častejšie spisovateľov tlačia organizátori a moderátori podobných podujatí.

Ako autorka, ktorá je na literárnej scéne už takmer tridsať rokov, som zažila mnoho čítaní, diskusií a prezentácií. A myslím, že práve teraz je čas poskytnúť literatúre komorný a tichý priestor, kde sa budú môcť autori prezentovať svojím dielom. Nie stan ani lúku, ale komorný priestor čo najviac podobný divadelnému, ktorý poskytne priestor na sústredené vnímanie a prezentáciu čítaného slova. Chcela by som takýto priestor v Bratislave nájsť a začať tradíciu verejných autorských čítaní.

V tomto zmysle ma zaujal napríklad zrekonštruovaný Dom Albrechtovcov v samotnom jadre Starého Mesta, kde sa začala toto leto tradícia nedeľných koncertov vážnej hudby. V záhrade aj vo vnútri domu. Myslím, že prepojenie literatúry s vážnou hudbou by mohlo veľmi dobre fungovať a predpokladám, že kultúrne publikum zaujímajúce sa o vážnu hudbu môže byť práve tým, ktoré bude mať záujem aj o pozorné počúvanie čítanej literatúry.

Do úvahy by tiež podľa môjho názoru pripadali aj Viechy malých vinárov, kde by sa mohli uskutočňovať napríklad sobotné matiné. Vo všeobecnosti by malo ísť o komorné priestory, kde vnímaniu literatúry nebude brániť ruch, hudba atď. Vychádzam zo skúseností z úspešných autorských čítaní uskutočnených v Bratislave v divadle Stoka (cyklus Ho-ho-hooo) či napríklad podujatia Non-stop poetry, ktoré na dvore Čierneho havrana organizoval Daniel Hevier. Samozrejme, treba rátať s tým, že nie každý spisovateľ chce na verejnosti čítať svoje texty, v takomto prípade bude z ich diela čítať herec, prípadne osoba či osobnosť, ktorú sami navrhnu.

Verejné čítania a prezentácie v zahraničí by sme mali umiestňovať tam, kde je už potenciálne miestne obecnstvo zvyknuté navštevovať literárne či iné umelecké podujatia, prípadne ich atraktivnosť posilniť kombináciou so zaujímavou osobnosťou tamojšieho literárneho a umeleckého života – spisovateľom, literárnym kritikom, prekladateľom, moderátorom.

SLOLIA

Dodržiavať pravidlo, podľa ktorého sú členovia komisie, ktorá rozhoduje o dotáciách, nezávislé osobnosti – spisovatelia, prekladatelia, literárni vedci a kritici či redaktori. Za dvadsaťpäť rokov existencie SLOLIA vyšlo mnoho slovenských kníh v prekladoch v množstve vydavateľstiev na svete. V tomto štádiu by sme sa mali zamerať na hodnotenie kvality jednotlivých prekladov a vytypovať si kľúčových prekladateľov, rovnako ako vydavateľstvá, s ktorými bola spolupráca najúspešnejšia pre slovenských autorov. Pritom treba využiť potenciál slovenských prekladateľov a zahraničných spisovateľov, s ktorými máme vytvorené väzby a kontakty. Slovenskí prekladatelia by tiež mohli byť

nápomocní pri vytypovaní ďalších vhodných vydavateľstiev, ktoré by mohli mať záujem o tvorbu konkrétnych slovenských umelcov. Poznajú a orientujú sa totiž v literárnom prostredí jednotlivých krajín. Zamerať sa treba pritom aj na novú generáciu prekladateľov a mladé progresívne vydavateľstvá (Inaque, Premedia, Portugalský inštitút, BRaK).

Zároveň treba ďalej sústavne vyhľadávať, zachytávať a podporovať nových talentovaných zahraničných prekladateľov umeleckej literatúry zo slovenčiny. Veľmi vhodne vybraným miestom pre rezidenciu a štipendium bola Trojica AIR v Banskej Štiavnici. V budúcnosti by sme mohli uvažovať o podobnej rezidencii v Levoči (v spolupráci s mestom Levoča a vydavateľstvom Modrý Peter) či v Košiciach (v spolupráci napríklad s Univerzitou P. J. Šafárika a tamojšou knižnicou).

Vydávanie slovenskej literatúry v zahraničí je prioritnou činnosťou LIC. Je to prvoradým poslaním tejto inštitúcie a nezviditeľňuje len diela slovenských autorov, ale prostredníctvom nich slovenskú kultúru a krajinu samotnú. Aby SLOLIA mohla efektívne fungovať, musí disponovať adekvátnymi finančnými prostriedkami. Dôležitou zmenou by preto bolo, aby financie na Sloliu boli priamo položkou zaradenou do rozpočtu LIC a inštitúcia by o ne nemusela každý rok žiadať prostriedky zvlášť v rámci prioritných projektov. Dôležité je tiež, aby nárast vydávania slovenských diel v zahraničí, a teda aj počtu žiadostí o grant, bol jasne chápaný ako úspech LIC, slovenskej kultúry a Slovenskej republiky.

Poradenstvo

Vytvoriť službu pre autorov a autorky, ktorá by im radila pri uzatváraní zmlúv s vydavateľmi alebo inými šíriteľmi a užívateľmi ich diela. Taktiež pri zhotovovaní daňových priznaní a aktuálnych pravidiel s tým súvisiacich.

Databáza spisovateľov

Za roky existovania Literárneho informačného centra sa podarilo vytvoriť funkčnú a prehľadnú databázu slovenských spisovateľov a spisovateľiek, pracovať naďalej na jej vylepšovaní a aktualizácii.

René – Anasoft litera gymnazistov

Pokračovať v začatej tradícii ceny, ktorá do Anasoft litery, a teda do aktuálneho literárneho diania a života, zapája stredoškóľakov. Návyk na čítanie sa najľahšie buduje v detstve, ak sme to však premeškali, druhou šancou je puberta, keď práve z literatúry mladý človek môže čerpať poznatky o svete a vzťahoch. („Ako dieťa a dospelávajúca ma knihy zachránili pred zúfalstvom, čo ma presvedčilo, že kultúra je najvyššia z hodnôt, a preto sa na toto presvedčenie nedokážem pozeráť kritickým okom.“ Simone de Beauvoir). Nájsť sponzora, ktorý by zastrelil túto cenu finančne, prípadne by sponzor pokryl náklady na preklad tejto knihy do niektorého zo svetových jazykov, čo je základný predpoklad pri ponúkaní diela vydavateľstvám v zahraničí.

Knižné vydavateľstvo LIC

Produkcii knižného vydavateľstva jednoznačne dominoval literárny rad rozhovorov Jána Štrassera so slovenskými spisovateľmi a spisovateľkami. Snažiť sa vymyslieť podobne silnú líniu, ktorá by vyprovokovala k tvorbe najmä žijúcich klasikov – niečo ako „O písaní“ alebo „Poznámky k tvorbe“. Zamerať sa treba aj na denníky a memoáre autorov a autoriek, literárnych kritikov, prekladateľov.

Tiež by sme sa mohli orientovať na esejistické a úvahové knihy zaoberajúce sa významom literatúry a tlačeného slova v kontraste s novými médiami a technológiami. V slovenčine dosiaľ nevyšlo jedno zo základných svetových diel na túto tému, dnes už klasika – kniha Neila Postmana *Uzabávame sa*

k smrti (Amusing ourself to Death), ktorá rozoberá príčiny a dopad zmeny orientácie ľudstva z vnímania písaného slova na prijímanie informácií cez obrazy.

Knižné veľtrhy a festivaly

V nedávnej minulosti Literárne centrum veľmi úspešne participovalo na dvoch veľkých literárnych festivaloch – v Budapešti a Paríži. Slovensko a slovenskí autori a autorky na ňom boli hlavným hosťom a pri tejto príležitosti sa podarilo vydať nadštandardne mnoho slovenských diel v prekladoch do francúzštiny a maďarčiny v rôznych tamojších vydavateľstvách. Takisto nadviazať kontakty s redaktormi literárnych časopisov a literárnymi kritikmi. Z toho vyplýva povinnosť pokračovať v inenzívnej práci na promovaní a vydávaní ďalších prekladov. Tieto dve veľké udalosti boli pre slovenských autorov a literatúru naozajstným sviatkom. Myslím si však, že najmä čas pandémie ukázal, že rola veľkých knižných veľtrhov a festivalov v literárnom živote sa mení a situácia sa v tomto smere bude meniť a pravdepodobne priať viac menším festivalom, ktoré sú flexibilnejšie a schopné väčšej improvizácie pri príprave aj uskutočňovaní akcií. Rokovaniu o čestnom hostovaní na ďalšom významnom knižnom veľtrhu by mala predchádzať príprava spočívajúca najmä v kontaktoch s vytypovanými vydavateľmi, ktoré plánuje LIC osloviť v súvislosti s možným publikovaním diel konkrétnych slovenských autorov. Myslím, že to je iste súčasťou už dlhoročnej stratégie tejto inštitúcie a treba v nej pokračovať. Zároveň sa treba orientovať aj na menšie knižné festivaly, ktoré sú viac umelecky a menej komerčne zamerané – napríklad v Lipsku (Leipziger Buchmesse), v Turíne (Salone del Libro di Torino) či v Česku (Tabook). A zväziť účasť na festivaloch v Škandinávii (napríklad Göteborg). Dôležité bude zväziť prínos jednotlivých medzinárodných veľtrhov a podľa toho posilniť či naopak obmedziť našu účasť.

V prípade domácej prezentácie nepovažujem knižný festival Bibliotéka za atraktívny ani dostatočne aktuálny. Myslím, že slovenskej literatúre svedčia väčšmi komornejšie a príjemnejšie priestory, ako je areál Incheby, ktorý sa spája s veľkými komerčnými veľtrhmi. Preto by som miesto účasti na ňom navrhla, aby sa LIC väčšmi spolupodieľal napríklad na Bratislavskom knižnom festivale, ktorý by sa tak mohol rozšíriť a poskytnúť ešte kvalitnejší program. Tiež na vybraných pravidelných podujatiach a prezentáciách literatúry v niektorých ďalších slovenských mestách (Žilinský literárny festival či festival LiKE v Košiciach).

Knižnice súčasných klasikov

Snažiť sa o prezentovanie a zachovanie knižníc súčasných klasikov za ich života či posmrtné. Preskúmať, do akej miery je v tomto smere skutočne aktívna Národná knižnica. Myslím, že lepší nápad ako prenášať knihy a možno aj pôvodné rukopisy či literárnu pozostalosť kdesi do veľkej budovy v Martine je zachovať knižnice v mestskej časti, kde autor žil, obyvatelia si ho pamätajú a jeho život bol spätý s touto zónou (ako príklady, keď sa to podarilo môžem uviesť Knižnicu Kornela a Nade Földváriovcov v SNG, zbierku Fedora Gála v Karloveskej knižnici, Kalinovskú knižnicu v Pistoriho paláci). Aké knižnice mali a čo sa s nimi stalo? Rudolf Sloboda, Dušan Mitana, Ivan Laučík, Milan Lasica...

Dlhodobé kauzy slovenskej literatúry

Počas letných mesiacov som opätovne prečítala dve diela Dominika Tatarku – *Prútené kreslá* a *Človeka na cestách*. V roku 2023 bude 110 rokov od jeho narodenia. Viem, že opätovanému vydávaniu jeho diela po Nežnej revolúcii zabránili dedičia. Takže *Človek na cestách*, ktorého som čítala, bol vydaný v roku 1963. Chcela by som znovu oživiť Tatarkov odkaz, podľa mňa opäť takého

aktuálneho „obcovania“, a pokúsiť sa nájsť cestu, ako vydať jeho dielo alebo ho aspoň čo najintenzívnejšou formou pripomenúť slovenským čitateľom.

Veža kníh

V Petržalke na Tyršovom nábreží už desaťročia chátra bývalá vodná veža pri divadle Aréna. Patrí Bratislavskému kraju, mojou ambíciou je vypracovať projekt na jej využitie ako „veže kníh“, ktorý by prezentoval a popularizoval literatúru. Možno práve tu vybudovať rezidenciu pre slovenských spisovateľov/prekladateľov? Čosi na spôsob slávneho najmenšieho bytu vo Varšave Etgara Kereta? Na spoluprácu pri tomto projekte oslovíme mestskú časť Petržalka, mesto Bratislava a Bratislavský samosprávny kraj.

Jana Beňová, 9. 9. 2021, Bratislava